

תוספת לרגל יומא דהילולא של מרן בעל "אורחות חיים" זי"ע – שבת קודש יום ד' טבת

א. התקופה האחרונה בחיי מרן בעל "אורחות חיים" זי"ע

בתקופה האחרונה לחיי מרן בעל "אורחות חיים" זצ"ל, החל משנת תר"ן, היה מרן ז"ל מפזר רמיזות שונות באוזני מקורביו, אודות שעתו האחרונה עלי אדמות הממשמשת ובאה. יודעי דבר הבחינו בהנהגתו, כי ככל שהיה מרן זריז תמיד במעשיו, ומספיק לעשות בזמן קצר דברים שאחרים עמלו עליהם שנים, אבל בתקופה האמורה בלט הדבר הרבה יותר. לצד טרדותיו התמידיות של מרן ז"ל שעלו למעלה ראש, בהנהגת העדה, בניהול העיר ראדזין שכיהן בה ברבנות, בסדרי לימודו הקבועים כיתד שלא תימוט, ועל כולם, טרדות מלחמת המצווה שקידש בנושא מצוות התכלת בציצית, גגילה בגאונותו בשנותיו האחרונות, שקד מרן זצ"ל לפעול ולסיים מפעלים שונים, נראה כאלו רוצה עדיין להספיק עולם ומלואו, קודם שיעבור לעולם שכולו טוב.

בשנת תר"ן, ישב רבנו בוורשה במשך חודשים רבים, עת עסק ברוב עמל ויגיעה בהדפסת ספרו הגדול של אביו, הגאון הקדוש בעל "בית יעקב" זצ"ל, על ספר בראשית, ספר המכיל מאות עמודים צפופים כפולי טורים, ספר שהוציא לאור כ"ב שנה לאחר פטירת אביו הגדול שנפטר בשנת תרל"ח, כשאל ספר זה מכין 'הקדמה' ו'פתיחה' מקיפים ביותר, השוטחים לפני המעיין התורני את שיטת החסידות וסדרי ההשתלשלות שלה, וכן תפוצת תורת הקבלה בעם ישראל, כשהוא מקיף בגאונותו מכל חלקי התורה בנגלה ובנסתר, ומבאר דבר דבור על אופנו סדר הקבלה מימות אדם הראשון ואברהם אבינו ואילך, כאשר הכול מבואר ונכתב בלשון לימודים צחה, כיד ה' הטובה עליו. ספר שמהווה יצירה ענקית בפני עצמה ומוניטין יצאו לה בעולם התורה והחסידות, הקדמה ופתיחה שהינן בגדר חובה למבקש להיכנס לטרקלין הקבלה והחסידות. באמת אמרו, ראויים היו הם להופיע כספר העומד בפני עצמו, אבל הגאון המחבר מרן ז"ל, נהג מידת ענוותנות יתירה בכך שהסמיכו כהקדמה לספר אביו "בית יעקב", כאשר בכך נהג כמידת הגאון רבי שעפטיל הורוויץ זצ"ל, אשר הסמיך את חיבורו "ווי העמודים" לספר אביו המפורסם בעל "שני לוחות הברית" ושם מקומו.

עוד לא הספיק מרן להוציא מתחת למכבש הדפוס את ספרו המונומנטלי של אביו הגדול, והנה עוסק הוא בהפצת כרוז כנגד 'תמצית חומץ' שנמכרה בתור כשר לפסח, ורבנו בגודל ידיעתו במלאכת הכימיה, וכמובן בכוח תורתו כי רב, מצא כי תמצית זו הינה בחשש יין נסך, למרות ההכשר שניתן לה בידי מכשירים שונים, ועל כן הוא יוצא בכרוז מיוחד כלשונו "כאשר זיכני ה' להציל את ישראל ממכשולים רבים.. ראינו מחויב להודיע שלא לסמוך על זה ההכשר [על החומץ] כי הוא פורח באוויר מכמה טעמים", כפי שרבנו מוכיח באריכות, והוא חותם בסופו "הכותב וחותם פה ווארשא, ט"ו לחודש מרחשוון תרנ"א, גרשון חנוך העניך בהרב הגאון הקדוש מאיזביצא".

בכך לא אמר רבנו די. נדר גדול נדר בעת שישב בתא המעצר בשנת תרמ"ג, לרגל עלילות שטפלו עליו שונאיו, כי כאשר יזכה לצאת מאפילה לאורה, ידפיס את ספרו אשר חיבר במשך שנים עשרה יום (!) בבית המעצר, ובו ביאור מקיף על צוואת התנא רבי אליעזר הגדול, שנדפס כשלש מאות שנה מקודם לכן בלי מקורות, ורבנו ברוב בקיאותו מצא מקורות לכל פיסקה ופיסקה מש"ס בבלי וירושלמי, זוהר הקדוש, מדרשים ועוד, כל זאת מבלי ספרים ובשעה שהיה טרוד בחקירות מידי יום ביומו. עד הנה לא מצא רבנו זמן מתאים לקיים נדרו זה, אבל כעת בערוב ימיו, הזדרז והוציא לאור את ספרו "אורחות חיים" שקנה מקום נכבד בארון הספרים התורני ושמעו יצא בכל הארץ, היה זה בווארשא תרנ"א, בשבועות האחרונים לימי חייו, כשבאוזני אחיו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל הוא מפטיר לחרדתו "ב"ה, הוצאתי את הצוואה!"

בימים אלה חלה את חוליו האחרון, ורבות התהפך בייסוריו. עוד בליל הסדר האחרון בשנת תר"ן, השמיע אמירה תמוהה באוזני מקורביו ואנשי סודו, כאשר הפטיר לאמור "רוב מנהיגי ישראל לא ארכה נשיאותם יותר מי"ג שנה, וחישב את שמם של המגיד הגדול ממעזריטש, שביהן משנת תק"ך עד שנת תקל"ג, את הגה"ק ר' בונם מפשיסחה, שביהן משנת תקע"ד שנת פטירת רבו היהודי הקדוש, עד שנת תקפ"ז, את סבו הגדול הרבי מאיזביצא בעל "מי השלוח", שנהג נשיאותו י"ג שנה מלאות מת"ר עד תרי"ד, ולאחריו אביו הגדול בעל "בית יעקב" זי"ע, שהנהיג עדתו באיזביצא י"ג שנים ואחר כך שינה מקומו לראדזין ושם נהג שוב נשיאותו י"ג שנה עד יומו האחרון (ט"ו מנ"א תרל"ח). מספר אחיינו בעל "דור ישרים", כי הם לא שמו לב שרבנו עצמו עומד כעת על סף שנת נשיאותו הי"ג, בשנת תר"ן, ורק למפרע כאשר נפטר בשנת תרנ"א, הבינו... מרן זצ"ל התכונן ליומו האחרון ללא פחד ורתע. בראש השנה האחרון לחייו, ציווה לנגן כמה פעמים את הפרק "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים, מאין יבוא עזרי".

בשבת קודש האחרון שישב ליד שולחנו הטהור בווארשא, היה זה פרשת לך לך, מנהגו של מרן היה תמיד שאחרי אכילת הדגים התחיל לומר תורה, ואלו בשבת זו בלט השינוי, כשהגיע זמן האמירה השעין ראשו על השולחן על ידיו וישב כך במשך כמה רגעים, ואז הפטיר "שכחתי את פרשת השבוע". החסידים סברו שבבדיחות אומר כן, אבל רבנו חזר לתדהמתם על הדברים, אז הביאו לו חומש ואמר דברי תורתו האחרון.

במשך מחלתו דיבר על כך שאין לאדם לחשוש מן המוות, כשחזר לראדזין עירו לאחר ניתוח חירום שלא הצליח, עלה רבנו על מיטתו מרוב ייסורים שתקפוהו ללא הרף, היה זה ביום ערב שבת קודש, לפני שעלה על מיטתו סגר עצמו בחדרו המיוחד וחזר ואמר כמה פעמים בקול הפסוקים מספר תהלים (סוף פרק קל"ט) "הלוא משנאיך ה' אשנא" וגו' עד סוף הקפיטל, ולבסוף הפטיר בפסוק האחרון "וראה אם דרך עוצב בני, ונחני כימי עולם", וחזר על פסוקים אלו בקול רם שנשמע בחוץ כמה וכמה פעמים.

המחלה הלכה והתגברה, וכאשר הציע אחד ממקורביו לרבנו כי יתאנח מעט ויוקל לו, סירב רבנו לכך באמרו, מי שיש לו תרעומת על השי"ת מתאנח, ומי שאין לו תרעומת מקבל הכול באהבה כמאמר 'כללא דיסורא שתיקוּתא ומיבעי רחמי' (ברכות סב.). זי"ע

ב. ימי החנוכה האחרונים במחיצת

כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" זצ"ל

(נסתלק לגנזי מרומים ביום ד' טבת תרנ"א)

מרן הקדוש בעל "אורחות חיים" זי"ע, נסתלק כידוע לשמי רום במוצאי "זאת חנוכה", אור ליום ב' פרשת ויגש (=שנת תרנ"א, היא שנת פטירתו של רבנו, היו חודשי חשוון וכסלו "חסרים", ויום ד' בטבת, תאריך פטירתו של מרן לגנזי מרומים, חל במוצאי יום "זאת חנוכה").

במשך ששת שבועות האחרונים לימי חייו הטהורים, תקפה את מרן מחלה קשה, שהסבה לו ייסורים רבים. לשם כך אף נסע מרן במיוחד לעיר לובלין (יש אומרים: לוורשה), שם נערך לו ניתוח במטרה להציל את חייו, אך לדאבון לב ללא הועיל.

ימיו האחרונים, ימי החנוכה, קשים היו לו במיוחד. מרן זצ"ל מוטל היה בחוליו על ערש דווי, כשהוא מתפתל מכאבים. הרופאים, שנאבקו על חייו ולא משו ממיטתו של מרן, חפצו להשקות את גופו בסמי הרגעה ומשככי כאבים, למען הקל על ייסוריו, אולם מרן סירב לכך בכל תוקף, בטענה כי "אם הקב"ה שולח לו ייסורים, אזי עליו לקבלם כמות שהם ובאהבה!"

לקראת ימי החנוכה, כשהחמיר מצבו של רבנו, היו מבין רופאיו שסברו בפשיטות כי 'הדלקת נר חנוכה' תעלה למרן בכוחות מעבר ליכולתו, עד כי ביקשו למנעו כליל מהדלקת הנרות.

מה גדלה פליאתם והשתוממותם של הרופאים ושל כל הנוכחים בחדר קדשו – כאשר מרן מיאן לשמוע מכך, ודרש שיביאו לפניו את מנורת החנוכה שלו, על מנת להדליק הנרות כהרגלו בקודש מימים ימימה, ללא כל שינוי! הדברים נראו אז כלקוחים שלא מעולם הטבע, ואכן, רופאים יהודיים שטיפלו במרן, אשר רחוקים היו מן האמונה ושלא לומר מן החסידות – נתעורר ליבם וזיק של אמונה ניצת בקרבם, בחזותם בחזיון פלאי וכביר, שטרם ראו כמוהו.

כך מובא בספר "יחידי סגולה" שחיבר הרה"ג רבי איסר פרנקל זצ"ל, מרבני עיר תל אביב יפו, כפי שקיבל הדברים מפי זקני החסידים מאנשי שלומנו דאז:

"שנתיים אחרי שצבע (רבנו) התכלת בציצית, חלה במחלה קשה, ובחנוכה תרנ"א הגיעו חייו (של רבנו) עד משבר. הרופא אמר, כי אפסה כל תקווה (רח"ל)..

"כשניסו (החסידים ובני הבית) להכניס לרבנו את מנורת החנוכה להדלקה, חייך הרופא (שלא היה משלומי אמונים) לעומתם, ונענע בראשו והפטיר: "חסידישע מעשיות"... הרי החולה (רבנו) הינו מחוסר הכרה!" (כנראה היה אז בהכרה מעורפלת).

אולם כשראה שהרבי מתאמץ בכל כוחו ומדליק את הנר, יצא (הרופא) אל החסידים (שהמתינו בדריכות מחוץ לחדר) ואמר:

"אני מאמין שה' יכול לעזור. אמרו תהילים"!!!...

עדות קרובה בזמן, מן הימים ההם ממש, אשר נתגלתה בשנים האחרונות, מצויה בין קפלי מכתבו של הגאון הירושלמי הנודע והמפורסם, רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל בעל הספר הנודע "לב העיברי".

הדברים כלולים במכתבו של הגאון אשר נדפס ובא בספרו הגדול "שו"ת רבנו עקיבה יוסף", שיצאו לאור לאחרונה מכתב יד קדשו. בתשובה הנדפסת, לאחר שמאריך הגאון רבי עקיבא יוסף ב"שקלא וטריא" של הלכה בנושא התכלת בציצית, בשולי מכתב תשובתו, כותב הגאון את השורות דלהלן:

"אמנם אותו גאון בגדולתו (=רבנו הגאון הקדוש מרן זצוק"ל), הלוא נודע בשערים פלאי פלאותיו אשר עשה במסכת כים וסדר טהרות, ושאר חיבורים, עד כמה רב גובריה (=גדול כוחו)..."

"וסופו הוכיח על תחילתו, שנפטר בקדושה נפלאה, אחרי שסבל כל כך ייסורים של אהבה. כי הרופאים רצו לתת לו סם לישון, ולא רצה, כי אם סבל הייסורים באהבה. ולא יכלו הרופאים להאמין שיכול לשאת הייסורים, ולהדליק עוד כל נרות החנוכה(!), תמהו מראות.

(ע"כ).

כאמור, לאחר תום ימי החנוכה הקדושים – במוצאי יום הראשון, יום רביעי בטבת תרנ"א, כבה אורו של עולם, בהסתלקות כ"ק מרן גאון הגאונים ופלא הדורות, רבנו הקדוש רבי גרשון חנוך העניך זצללה"ה, בעל "אורחות חיים", לבית עולמו.

זכותו הגדולה של מרן זצללה"ה,

תגן עלינו ועל כל ישראל – אמן!

אבל כבר

שפיעה מעציבה הבואו לנו מכ"ע העברים אשר לקולה
 חצילנה אזנינו ותרנו כפננו אל הקק עשרת גדולה הרב דנאון
 גדול סיני ועוקר הרים סנהוי גרשון הנוף העניך
 האבר"ק ראדזין אשר גוע ויאסף אל עמו ביום ה' רחנוכה העכה.
 אחרי סכאוב נודא ואסאראציאן אשר געשה לו כווארשא, הרה"ג
 הזה היה אחר השקידים אוצר כל כלי חסדה בתורתו צדקתו ורוב
 חכמתו, והכל בשכל חס וישר, והוא היה
 כנשר הגדול בעל כנפים אשר כצלו חסו רבים
 בספריו הנחמדים הנודעים לשם ולתהלה הוא הזה: ספר "סדר ה'
 ש ה ר ה". וספר על החכמת "ספוני ספוני חור", וספר "סתור
 תכלת" — בכלם הראה את בקיאותו בכל חדרי תורה, אין נעלם
 סגור עיניו וכל הו לא אניס לוי, ומכבד מאונו ונודתו בתורה
 נמשכו אחריו לבית אלפי ישראל לבקיש ספיו תורה מוסר
 ועצה ותושיה משפתיו, ואיננו כי לקח אותו אלקים
 במנחה שנים השמיטה בשנת היוכל חמשים שנה שנה נפשו
 לאלקים אשר נתנה לו, ואחריו נשארו כבי ותאניה אוי ואכווי כי
 נדה כבוד מישראל. ינחם הי את עמו ישראל
 וישיב לו צדיקים ונאוני התורה לרעות ביעקב עמו ויחבש
 לנשברי לב.

כתבה בעיתון "מחזיקי הדת" (לבוב תרנ"א)

אודות פטירת רבנו מרן בעל "אורחות חיים" נ"ע

ג. "דער אלטער ראדזינער ז"ל

(הרבי הראדזינאי זיכרונו לברכה)

[סיפור מחיי מרן הרבי ר' גרשון הענעך מראדזין זכר צדיק לברכה]

בראדזין שררה 'חזקה' במשך השנים, שבמהלך היארצייט של הרבי זיכרונו לברכה, היו מתכנסים החסידים בהמוניהם, כדי לחגוג את סעודת היארצייט בבית המדרש הישן, שם על כוסית משקה היה 'העולם' מכונס ויושב במשך כל הלילה, עד עלות השחר.

כמובן, שבאירוע כזה היו 'המקורבים' וגם חסידים מן השורה, מספרים כל מיני 'סיפורי מעשיות' אודות הרבי 'הזקן' בעל ההילולא. אך לרוב עסק במלאכה זו החסיד הישיש רבי יעקב יוסף, ששירת כמשמש בקודש הראשון במחיצת הרבי.

פעם אחת, בשעה ש'העולם' ישב בבית המדרש וחגג את 'סעודת ההילולא' כתמיד, והייתה אז השתתפות רבה מהרגיל, ניגשו מספר חסידים אל רבי יעקב יוסף והפצירו בו, כי יספר להם מעשה שאירע אצל הרבי, שלא סופר להם עד כה. תיכף צרו עליו מימין ומשמאל ומכל הצדדים, כי יואיל בבקשה לספר להם איזה סיפור..

רבי יעקב יוסף לא השתהה, ולאחר שיעול חד וליטוף זקנו הלבן בידו הגרומה, החל לספר את סיפורו, כשכל הקהל הנוכח דרוך ומקשיב לו בנשימה עצורה. וכה החל:

"כפי שהנכם יודעים, רבותיי, הרבי הקודם היה 'מלאך אלוקים'! קדוש וטהור. הוא ידע ברוח הקודש הכול, אף דברים שאיש לא יכול היה לדמיין לעצמו. לכן הצליח 'לפעול ישועות' בהרבה תחומים, שנראו כמופלאים משכל אנוש. אל הרבי 'הזקן' הגיעו גם 'פריצים' מכל הסביבה, כולם עמדו לפניו באימה וחרדו למוצא פיו.

פעם אחת אירע, ואני זוכר זאת בבהירות, הרבי הזקן קורא לי באופן פתאומי לחדרו, ואומר לי כדלהלן: "יעקב יוסף, תיכף ייכנס אליי איזה 'פריץ', הישאר נא לעמוד סמוך לדלת חדרי, שכן אהיה זקוק לך..". ואכן לא עבר זמן, ועל דלת חדר הרבי מתדפק לו אחד מן הפריצים, שהתגורר לא הרחק מראדזין. האיש היה צורר גדול ליהודים, ובמיוחד לחסידים. הללו סבלו הימנו מרורים, ותמיד הם התלוננו על יחסו הרע של הפריץ בפני הרבי. מובן שהכניסוהו תיכף, ואנוכי התייצבתי בסמוך לדלת כפי שציווני הרבי.

תוך כדי עומדי ליד הדלת, שומע אנוכי כי הפריץ מתלונן באוזני הרבי, שאין מתקיימים אצלו ילדים. אף ילד לא האריך בחיים אצלו יותר מארבעה שבועות, והיות ששמע כי הרבי הינו 'איש אלוקים' לכן הגיע אליו, כדי שהרבי יעניק לו 'ברכה' על קיום הילדים.

בשמעו זאת, פריצה תיכף זעקה מפי הרבי: 'זכי כיצד חפץ הנך שיחזיקו אצלך ילדים, בשעה שאינך מרחם על ילדי זולתך? הבטח לי, כי מהיום ואילך לא תייסר עוד יהודים הגרים באחוזותיך ובעיירותיך, אזי אני מבטיח לך ילדים שיחזיקו בחיים... הפריץ השיב משהו, שלא יכולתי לשמוע היטב, מאחר שדיבר בשקט. במשך רגעים מספר השתררה דממה, אני כבר רציתי לילך לדרכי, אבל אז לפתע אני שומע קול זעקה מחדר הרבי:

"יעקב יוסף – בוא הנה!" מובן שתיכף נכנסתי לחדר הרבי.

עם כניסתי לרבי ז"ל, תיכף פונה אליי הרבי לאמור: "הגש נא את המקטרת שלי (= 'לילקע')!" מיד כמובן הגשתי לרבי ז"ל את המקטרת. כאן נטל הרבי מן השולחן שלפניו שטר של חמש רובל, והכניסו לתוך נקב המקטרת, ואז העלה עשן במקטרת... היה זה מחזה מפליא, הרבי מעשן את מקטרתו עם שטר של חמשה רובלים!...

ברגע זה הבחין הרבי ז"ל בפליאתי, ואז עלה חיוך על פני קדשו ואמר לי: "נו, מה לך מתפלא על מה שהנני עושה? השטר הינו כסף מזויף! עכשיו תביץ! צריך להראות לפריץ, שאותנו אי אפשר לרמות...!!"

הפריץ אכן נבהל כהוגן, ונאלץ במו פיו להודות, כי בשמעו מגדולת הרבי, החליט להעמידו 'למבחן' כדי להיווכח האם מה שהוא שומע נכון, ועכשיו הינו רואה כי הכול אמת כפי שמספרים.. לפיכך הוא מתחייב בזאת, שתיכף כשייוולד לו ילד שיישאר בחיים, אזי לא יציק לאף יהודי המתגורר באחוזותיו... הרבי ז"ל הבטיח, והוא יצא.

לאחר עזיבתו קרא לעברי הרבי ז"ל: "האם חושב הנך, שהוא יקיים דברתו! אבל לא יעזור לו, אני אחזיק אותו על קצר' עד שהוא יהיה מוכרח להשתנות ולהשתפר..."

בתקופה הראשונה הפריץ אכן שינה אורחותיו לטובה. ה'פריצה' שלו באמת הולידה ילד, וכעבור ארבעה שבועות והילד נשאר חי, ערך הפריץ נשף גדול שאליו הוזמנו כל הפריצים מהסביבה, והוא סיפר להם שהודות לברכת ה'ראַפֿין' יש לו ילד חי וקיים... הפריץ וכן הפריצה היו 'ברקיע השביעי', והוא שלח בתמורה מתנות יקרות אל הרבי.

עבר זמן מה, והנה פריץ 'שכח' מן הבטחתו המפורשת שניתנה לרבי.. שוב חזר להרגלו הישן להציק ליהודי אחוזותיו, גרם להם כל מיני צער וייסורים והשית על ראשם תשלומים מופקעים.. חזרו התושבים היהודיים אל הרבי ז"ל, והתלוננו בפניו אודות הפריץ, כי חזר לסורו ולהתנהגותו הנפשעת והנלוזה כלפיהם..

עברו מאז הסיפור הראשון שנים מספר, אנוכי כבר הספקתי לשכוח מכל העניין, והנה לפתע חוזרים הפריץ ואשתו הפריצה לחצר הרבי, ומתחילים לבכות לפניו אודות מר גורלם, בספרם כי הילד שנולד להם בברכת הרבי נעלם לדאבונם פתאום מרשותם

ולא נמצא. הילד היה אז כבן חמש או שש. הם ערכו חיפושים אחריו בכל הסביבה, אולם 'הילד איננו'... הוא נעלם מן העין כמי שנבלע בעומק המים או במעבה האדמה.

כאן מעיר לו הרבי, האלוקים חזר להעניש אותך, היות ולא שמרת מוצא פיך, והתחלת שוב לענות את בניו... הנך מביץ? – המשיך לומר לו – מי שאינו מרחם על בניו, אינו ראוי בעצמו להיות אב לילדים.. הפריץ בשמעו זאת החל לבכות בקול, מבטיח שמהיום ישתפר, הוא מוכן אפילו לתת על זה הבטחה בכתב. אף הפריצה, בכתה בדמעות.

בשלב זה, קורא לי שוב הרבי, ומורה לי ליטול עמו את מקלו, ופוקד עלי להתיישב יחד עמו בכרכרה של הפריץ. שוב אומר לי הרבי, מכיוון שנגיע לפרברי העיר, נעזוב את המושכות מידינו והסוסים ידהרו לבד לדרכם, ואיפה שהסוסים יעצרו, שמה נחל בחיפושים אחר הילד האובד... נטלתי אפוא את המקל של הרבי, התיישבנו בכרכרה, תיכף משיצאנו את ראדזין ועלינו על דרך המלך, הבעל עגלה עזב את המושכות והסוסים החלו לרוץ מעצמם.

העגלה עם הסוסים נסעה כברת דרך, אך לפתע סטו הסוסים מהדרך ונכנסו לתוך יער עבות אחד, וכך המשיכו בנסיעה סבוכה שנמשכה בערך שעתיים, ואז נעצרו פתאום. התחלנו לסרוק את הסביבה, אבל לא ראינו שום דבר. אולם היות שידענו כי הרבי ז"ל אינו אומר דברים של מזה בכך, ירדתי מהכרכרה, והם מאחורינו, והתחלנו בחיפושים אחר הילד האובד. לאחר חיפוש שנמשך קרוב לשעתיים, הגענו לפתע לצריף באמצע היער, שבו שהתה קבוצת צוענים. הפריץ ובעל העגלה נכנסו ראשונה, הצוענים גילו התנגדות והתנפלו עליהם, אז תיכף הבנתי מדוע הרבי פקד עליי לקחת עמי את מקלו... תיכף הרמתי את המקל באוויר, ונופפתי בו באיום, ואז ברחו מיד כל הצוענים ונעלמו.. הילד הגנוב והאובד שהיה עמם, באופן מידי רץ לתוך זרועות הוריו המושטות, וחזרנו עמו לכרכרה, לאחר שהפעולה הוכתרה בס"ד בהצלחה. חזרנו אפוא לראדזין. אז אומר לי הרבי זיכרונו לברכה בחיור: 'נו, יעקב יוסף, נסיעה קשה עברה עלינו... ובכך 'החליק' את כל העניין כדרכו בקודש.

הפריץ והפריצה היו מרוגשים משמחה עד לדמעות, כמובן שמני אז התנהגותם עם היהודים הנתונים לחסדם השתפרה מקצה לקצה, וכל התושבים היהודים באחוזותיו של הפריץ זכו ליחס מיוחד. ולא רק הם, אלא הפריץ דיבר טובות באוזני כל 'ידידיו' הפריצים מהסביבה, ואף הם החלו לנהוג 'ביהודים שלהם' ביחס טוב ומתחשב, ואלו הפריץ שעמו התרחש הסיפור, נהיה מאז 'מחסידי אומות העולם'!

[=מתוך העיתון היידישאי 'דער נייער מארגן', שהופיע בוילנה תרפ"א]

מאמר 'א. אייזענשלאס' (=י. קרונברג?)

זכותו הגדולה של מרן זצללה"ה יגן עלינו ועל כל ישראל, אמין!